

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

**Маркіна Сергія Ігоровича, кандидата юридичних наук, доцента,
адвоката на дисертацію Князевої Юлії Анатоліївни
на тему: «Адміністративно-правове регулювання влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, за законодавством України», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право**

Відгук підготовлено на підставі вивчення рукопису дисертації та наукових праць Князевої Ю.А., опублікованих за темою дисертації.

Актуальність теми дисертації. Обрана дисертантом тема для дослідження є дійсно актуальною, адже кризове положення суспільства призвело до проблем сирітства в Україні і привертає увагу важливістю тих процесів, що відбуваються в публічній сфері під час адміністративно-правового регулювання влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, за законодавством України. Загальновизнано, що дитина – це найвища цінність демократичного суспільства. Створення необхідних умов для гармонійного та повноцінного розвитку кожної дитини є зобов'язанням держави, ознакою суспільного благополуччя, показником цивілізованості та гуманності суспільства. Забезпечення прав дітей потребує окремої уваги, а охорона дитинства є одним із пріоритетних напрямів функціональної спрямованості держави. Одним із основних компонентів державної політики України у сфері захисту прав дітей є удосконалення нормативно-правової бази, у тому числі імплементація норм європейського та міжнародного права. Результатом цієї діяльності є те, що на сьогодні Україна є учасницею цілого ряду міжнародних договорів у сфері забезпечення прав дитини.

Економічна і політична нестабільність суспільства, збройний конфлікт на території України призводить до того, що стає актуальною

проблема влаштування дітей, які залишилися без піклування батьків. Сьогодні перед вченими різних сфер стоїть завдання: досконало вивчити сирітство в різних його аспектах та побудувати такі концепції, що допомогли б вирішити цю проблему на практиці. Однак, не зважаючи на численну кількість наукових розробок, присвячених адміністративно-правовим засадам та механізмам формування і реалізації державної політики щодо забезпечення прав і свобод дітей-сиріт, вказана проблематика відзначається динамічністю, а тому потребує визначення сучасних шляхів розв'язання наявних проблем теоретичного та прикладного характеру. На сьогодні бракує комплексного дослідження, присвяченого адміністративно-правовому регулюванню влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, за законодавством України. Відсутність чіткого уявлення про форми, процедуру, нормативно-правове забезпечення, систему суб'єктів адміністративно-правового регулювання влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, за законодавством України негативним чином позначається на забезпеченні прав і найкращих інтересів дитини. У зв'язку із цим, визначення особливостей у відповідній сфері відносин набувають неабиякого значення. Все це в сукупності обумовлює актуальність, доцільність і своєчасність проведеного дисертантом дослідження.

На сучасному етапі невирішеність проблематики адміністративно-правового регулювання влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, за законодавством України потребує постійного вивчення, дослідження, оцінки та ґрунтовного аналізу, нових підходів до розуміння цього правового феномену. Вказані обставини підтверджують актуальність обраної теми дисертації, її теоретичну та практичну значимість. Саме на вирішення цього завдання і спрямоване дисертаційне дослідження Князевої Ю.А., що свідчить про його підвищену актуальність, науково-теоретичну і практичну цінність.

Наукова новизна отриманих дисертантом результатів

визначається тим, що запропонована наукова робота є одним з перших монографічних досліджень, в якому, з урахуванням положень чинного законодавства, міжнародних нормативно-правових актів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України здійснено комплексний аналіз особливостей адміністративно-правового регулювання влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, за законодавством України. Дисертаційне дослідження Князевої Ю.А. визначається якісною постановкою задач, виявленням та дослідженням нових ідей і тенденцій розвитку відносин, що виникають у сфері адміністративно-правового регулювання влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Аналіз дисертації дозволяє констатувати, що в результаті проведеного дослідження автор досягнув визначеної мети та чітко дав відповіді на поставлені завдання. При цьому сформульовані висновки та пропозиції є достатньо аргументованими, оригінальними, відповідають вимогам сучасності. Сформульована низка нових наукових положень, висновків та пропозицій, запропонованих особисто здобувачем, вирізняється науковою новизною, логічністю, ясністю, точністю наукової термінології, завершеністю, обґрунтованістю висновків, має теоретичне і практичне значення. Найважливішими з них є такі: автором уперше запропоновано визначення поняття «влаштуванням дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування» (у контексті сфери об'єктивізації адміністративно-правового регулювання) як передачу прав та обов'язків (включаючи обов'язки з утримання, виховання, навчання, відповідальності за життя, здоров'я, фізичний та психічний розвиток дитини) щодо захисту прав (у тому числі забезпечення їх права на виховання у сім'ї) і законних інтересів дитини (у тому числі законного представництва) від однієї особи (суб'єкта) до іншої із наданням відповідного статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування і застосуванням ефективної оптимальної форми влаштування дитини (підрозділ 1.1. дисертації).

Здобувачем обгрунтовано доцільність визначення влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування в якості об'єкта адміністративно-правового регулювання через наявну сукупність ознак (є впливом норм адміністративного права на поведінку суб'єктів, які беруть участь в процесі влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування; є специфічною, упорядкованою адміністративно-правовими нормами діяльністю органів публічної адміністрації щодо реалізації правових приписів з влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування; здійснюється за допомогою певних правових засобів; має організований характер, оскільки пов'язане з конкретними відносинами; має цілеспрямований та результативний характер, метою якого є забезпечення належних умов для виховання і розвитку, а також захисту прав, свобод та найкращих інтересів дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування тощо).

Автором охарактеризовано особливості генези адміністративно-правового регулювання влаштування дітей-сиріт і дітей позбавлених батьківського піклування із визначенням періодизації відповідної генези та характеристикою кожного з етапів; досліджено еволюцію органів публічної влади, які здійснюють публічне адміністрування у відповідній специфічній сфері відносин; проведено історичний аналіз розвитку нормативно-правового регулювання з влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (підрозділ 1.2. дисертації).

Дисертантом удосконалено положення щодо змісту поняття «форма влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування», яке запропоновано визначати як нормативно встановлений порядок здійснення державою своїх функцій, що регулює правовідносини щодо забезпечення провадження діяльності, пов'язаної з постійним або тимчасовим влаштуванням дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування у сім'ю, до закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, під патронат на законних підставах.

Автор обґрунтовано доводить, що система нормативно-правового забезпечення адміністративно-правового регулювання влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування в цілому є сформованою та представлена двома системними і комплексними блоками: 1) міжнародні нормативно-правові акти (ратифіковані Верховною Радою України) та 2) національні нормативно-правові акти (які представлені Конституцією України, кодифікованими та некодифікованими законами, підзаконними актами) (підрозділ 2.1. дисертації).

Здобувач звертає особливу увагу на систему суб'єктів адміністративно-правового регулювання влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, виокремлює її характерні ознаки та пропонує авторську класифікацію відповідних суб'єктів, яких поділяє на дві групи: 1) суб'єкти загальної компетенції та 2) суб'єкти спеціальної компетенції з характеристикою їх правового статусу (підрозділ 2.2. дисертації).

Дисертант системно і послідовно дослідив процедурні аспекти влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Акцентуючи увагу на процедурному характері відповідної процедури, автор доводить, що її порядок і послідовність складається з певних стадій і здійснюється відповідними органами за правилами, що встановлені законодавством. В дисертації розкрито сутність основних стадій процедури влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (із зазначенням нормативно-правової регламентації, суб'єктів, строків, вимог до документального оформлення тощо) (підрозділ 2.3. дисертації).

У науковій роботі дисертантом визначено перелік проблем (нормативного, процедурного, економічного, соціального характеру), які можуть мати місце під час адміністративно-правового регулювання влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування в умовах запровадження воєнного стану в Україні, а також автором

сформульовано низку пропозиції щодо можливих шляхів вирішення таких проблем (розділ 3 дисертації).

Таким чином, з урахуванням зазначеного, можна стверджувати, що наукова новизна дисертації виявляється як у самому підході до досліджуваних проблем, так і у запропонованому розв'язанні конкретних питань.

Обґрунтованість наукових положень дисертації та достовірність одержаних результатів підтверджена теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням праць вітчизняних та зарубіжних вчених, результатами апробацій, емпіричних досліджень, публікацією результатів проведеного наукового дослідження в рецензованих журналах, обговоренням в рамках наукових конференцій, комплексними аналізом чинного законодавства, а також проєктів нормативно-правових актів, що стосуються тематики дослідження. У першу чергу, з позитивного боку слід відмітити надзвичайно чітке та правильне визначення автором роботи об'єкта та предмета дослідження, що, дозволило автору зробити свою наукову ідею цілісною, обґрунтованою і зробити вагомий внесок в науку адміністративного права.

Методологічну основу дисертаційного дослідження становить сукупність загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, використання яких у взаємозв'язку дало змогу досягти поставленої мети, забезпечити повноту та всебічність осмислення предмета дослідження, а також наукову достовірність і переконливість отриманих результатів.

Дисертація містить глибокий аналіз досягнень науковців, які вивчали теоретичні та практичні питання, порушені в науковому дослідженні: В.Б. Авер'янов, Ю.П. Битяк, К.І. Березовська, В.В. Богуцький, О.І. Боднарчук, В.В. Галуцько, В.М. Гаращук, О.О. Грабовська, О.В. Губанова, К.Г. Домбровський, В.Ю. Євко, Л.М. Зілковська (Л.М. Токарчук), Л.В. Кальченко, О.І. Карпенко, Н.В. Коломосьць, Т.О. Коломосьць, В.К. Колпаков, Е.В. Костіна, О.П. Костюшко,

Л.Ф. Кривачук, В.А. Кройтор, В.І. Курило, Я.О. Лакійчук, Л.В. Лешанич, А.М. Мамульчик, В.Ю. Москалюк, О.О. Навроцький, Р.М. Опацький, О.Я. Савчук, О.О. Свіжа, Ю.Ю. Черновалюк, І.А. Яніцька, І.В. Ярмолинська, Л.П. Ящук та інших. Як видно з аналізу цього переліку, під час дослідження автор спирався на праці вчених-адміністративістів, але також враховував досягнення та напрацювання фахівців інших правових галузевих наук. В дисертації вивчена та проаналізована періодична література, присвячена даній проблематиці, що свідчить про спробу синтезувати поряд з загальноприйнятими поняттями новітні підходи до удосконалення питань адміністративно-правового регулювання влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Суттєвою є також емпірична база проведеного дослідження, яку становлять узагальнення практичної діяльності суб'єктів публічної адміністрації, політико-правова публіцистика, енциклопедичні, довідникові видання, статистичні матеріали. Неухильно дотримуючись високих стандартів академічної та професійної доброчесності, здобувачем опрацьовано значну кількість нормативних джерел: положення Конституції України, акти Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, міжнародні нормативно-правові акти, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, результати нормопроектної роботи.

Наукова та практична значущість отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції спрямовані на подальше вдосконалення адміністративного законодавства, розвиток науки адміністративного права: у науково-дослідній сфері – як основа для подальших теоретико-правових досліджень, присвячених проблемним аспектам адміністративно-правового регулювання влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, за законодавством України; освітньому процесі – під час підготовки підручників і навчальних посібників з дисциплін «Адміністративне право

України», «Адміністративно-процесуальне право», «Правове регулювання адміністративних процедур» та спецкурсів, присвячених адміністративно-правовому регулюванню влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, за законодавством України; у правозастосовній діяльності – для подальшого вдосконалення функціонування системи органів державної влади, які забезпечують адміністративно-правове регулювання влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, за законодавством України; у процесі правотворчості – у підготовці наукових висновків щодо проєктів законів України та підзаконних актів, а також для вдосконалення тезаурусу актів законодавства України.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації достатньо повно викладені в анотації та наукових публікаціях. Анотація містить стислий опис основних положень і результатів дослідження і повністю відображає зміст дисертації. Дисертацію, анотацію та наукові публікації оформлено відповідно до встановлених МОН України вимог. Основні положення та висновки дослідження, що сформульовані в дисертації, відображено у шести наукових публікаціях, серед яких три статі – у виданнях, що належать до категорії «Б» Переліку наукових фахових видань України, та 1 стаття – у зарубіжному науковому виданні, а також дві статті – у збірниках наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях.

Слід відмітити, що дослідження побудовано за логічною структурою, розділи і підрозділи взаємопов'язані між собою. Вибрана структура дисертації дозволила автору послідовно і системно проаналізувати широкий спектр питань, які стосуються особливостей адміністративно-правового регулювання влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, за законодавством України. Мета і завдання, визначені автором у вступі, відповідають змісту дослідження та загальним висновкам, а всі висновки та рекомендації, зроблені автором, забезпечують створення дієвого наукового підґрунтя у сфері адміністративно-правового регулювання

влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Отже, вивчення змісту дисертації та наукових праць Князевої Ю.А. дає підстави зробити висновок про актуальність обраної теми, достатній ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень і висновків, що виносяться на захист, їх практичну значущість і наукову новизну.

Зауваження до дисертації. В цілому дисертаційне дослідження виконане на належному рівні. Разом з тим, аналіз дисертації дає підстави зробити наступні зауваження та рекомендації:

По-перше, при дослідженні питань, пов'язаних із особливостями адміністративно-правового регулювання влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дисертант залишає поза увагою положення щодо притягнення до відповідальності за порушення законодавства у сфері влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Варто було б зупинитись на окремих аспектах зазначеного питання.

По-друге, у роботі дисертант аналізує ознаки процедури влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, серед яких виокремлює таку: «виникають права й обов'язки осіб, які знаходяться поза системою публічного адміністрування». Безперечно така ознака має місце, але більш повно дослідження виглядало б за умови додаткової аргументації питання.

По-третє, в дисертації є зазначення про утворення Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану та Координаційної ради з питань захисту та безпеки дітей, проте автор залишає поза увагою характеристику їх діяльності.

По-четверте, здобувач у роботі формулює пропозицію щодо необхідності консолідації та координації роботи органів публічного адміністрування та правоохоронних органів, які мають повноваження у сфері адміністративно-правового регулювання влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, однак не уточнює про які саме органи

публічного адміністрування, а також правоохоронні органи йде мова, а також про напрямки такої консолідації та координації.

Разом із тим, наведені вище критичні зауваження та рекомендації стосуються дискусійних питань, певної неповноти розгляду окремих питань теми дисертації і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, яке має науково-теоретичне і практичне значення, виконане на високому рівні, а також засвідчують здатність здобувача із належним науковим обґрунтуванням вирішувати комплексні питання адміністративного права та практики його застосування. Зважаючи на це, дисертація заслуговує на те, щоби одержати позитивний відгук.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації. Дисертаційне дослідження виконано автором самостійно з використанням останніх досягнень науки адміністративного права. Усі сформувані в ньому положення, висновки і пропозиції обґрунтовано на основі особистих досліджень автора, їх наукове значення вносять значний вклад у розвиток науки адміністративного права, вдосконалення чинного адміністративного законодавства в цій сфері та практики його застосування, таким чином наукова і практична цінність дисертації є повністю доведеною. Дисертаційна робота виконана вперше, є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, що вирішують важливе наукове завдання, вона є суттєвим внеском до теорії адміністративного права.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація «Адміністративно-правове регулювання влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, за законодавством України» за своєю актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, достовірністю, науковою та практичною значущістю здобутих результатів, а також за кількістю і якістю опублікованих праць та за оформленням відповідає вимогам, передбаченим Порядком присудження наукових ступенів, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, а її автор – Князева Юлія Анатоліївна – заслуговує на присудження за результатами публічного захисту наукового ступеню кандидат юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

**кандидат юридичних наук, доцент,
адвокат**

A handwritten signature in blue ink is written over a circular blue stamp. The stamp contains the word "АДВОКАТ" in the center, surrounded by text in Ukrainian: "ПЕЧАТКОВИЙ ЗНАК" (Seal), "ПРО КУЛЬТУРУ ПРАВА" (For the Culture of Law), "УКРАЇНА" (Ukraine), and "ОБЛАСТЬ" (Region). The signature is stylized and overlaps the stamp.

С.І. Маркін